

---

## SLOVENSKA LITERARNA VEDA DANES

Tematska številka *Slavistične revije* z naslovom *Slovenska literarna veda danes* s časovnim zamikom sedmih let dopolnjuje informacije o stanju sodobne slovenistike, kakor ga je leta 2006 zastavila obsegovno precej stremeljivejša tematska številka o aktualnem slovenskem jezikoslovju; urednica Ada Vidovič Muha ima zasluge za nastanek jezikoslovne in za spodbujanje literarnovedne polovice tega načrta. Pregled naj bi zajel najbolj vitalna področja slovenske literarne vede v zadnjih desetletjih, od trenutka, ko je bila taka refleksija storjena nazadnje: ponekod je to pomenilo pet let, drugje tudi precej več, v načelu pa je naslovni *danes* treba razumeti nekako v smislu zadnjega desetletja ali dveh. K pisanju smo povabili akademske učitelje in raziskovalce, ki so z objavami dokazali svoje vidno mesto v posameznem segmentu literarne vede, bodisi kot eksperti za določeno predmetno področje bodisi v metodološkem smislu. Prva izbira so bili kolegi z ljubljanske slovenistike, ki je v univerzitetni ponudbi najstarejša in po generacijski zamenjavi pred petnajstimi leti dodobra usidrana (od tod polovica piscev s Filozofske fakultete v Ljubljani); kjer je bilo strokovnjakov več, je šla izbira v korist tistih, od katerih se je bilo nadejati večje odzivnosti. O inštitucionalni diferenciranosti literarnovedne slovenistike pričajo sodelavci z drugih ustanov: mariborske filozofske fakultete, novogoriške slovenistike in z ljubljanske pedagoške fakultete.

Če bi si podoben načrt zadali pred desetletji, bi bil nabor področij gotovo drugačen. Najbrž bi iskali koga za predstavitev naratoloških in verzoloških analiz in interpretativnih pristopov k slovenski literaturi in verjetno bi se zdelo smiselno posebej predstaviti vsaj prešernoslovje in cankaroslovje, če ne tudi raziskav Preglja, ne bi pa še bilo potrebe po poglavjih, ki jih danes občutimo kot bistvena za literarno vedo. Rdeča nit razprav v tej številki *Slavistične revije* so spoznanja avtorjev (na nekaterih področjih očitnejša, drugod manj) o paradigmatičnih spremembah v literarni vedi, kakršna še pred nekaj leti ne bi bila tako očitna. Iz zavesti teh sprememb smo, seveda ob predhodnem upoštevanju Cobissa, ki je naštel kapitalne slovenske literarnovedne objave, oblikovali seznam področij, ki določajo akademske kurikule, literarnim zgodovinarjem priskrbijo prepoznavnost in jih je potrebno reflektirati. Slovensko literarno vedo organizirajo, naštetu s stališča količine produkcije in družbene odmevnosti, naslednja: literarne zvrsti romanopisje (Alozija Zupan Sosič), kratka proza (Alenka Žbogar), poezija (Irena Novak Popov), dramatika in gledališče (Mateja Pezdirc Bartol in Tomaž Toporišič). Pred literarnozvrstnim je v stroki prevladoval kronološki princip razporeditve snovi (od pismenstva in protestanske književnosti do modernizma in postmodernizma v sodobni književnosti; od tod npr. naslov serije zbornikov *Obdobja*), ki še vedno ustreza starejši književnosti (Aleksander Bjelčevič).

Čeprav komaj dobro uveljavljena, je literarnozvrstna organizacija našega dela glede na aktualno dogajanje v literarni vedi po svetu in doma v veliki meri zastarela. Pozornost literarne vede se od usmeritve na besedilne lastnosti, ki je bila moderna v 70. letih 20. stoletja, seli k fenomenom recepcije, obdelave in družbenega konteksta. Zato ni bilo mogoče mimo takih področij, kot so didaktika književnosti (Boža Krakar Vogel), mladinska književnost (Igor Saksida in Dragica Haramija), ženske študije (Katja Mihurko Poniž), kritične izdaje (Igor Kramberger) in literarna kritika (Miran

Štuhec), ki angažirajo vedno večje število raziskovalcev in prispevajo nezanemarljivo količino objav.

Kaj je sprožilo paradigmatške spremembe v literarni vedi? Na prvem mestu je to eksponencialno naraščanje podatkov. Digitalizacija periodike in knjižnih izdaj postavlja literarnovednega interesenta v drugačno situacijo kot v časih, ko je bilo normalno zanesti se na predhodno kritiško selekcijo. Pojavljajo se besedilni korpusi, ki prej bibliografsko niso bili registrirani. V ponovno presojo se ponuja množica na klik dosegljivih besedil, ki so medtem izginila iz zavesti, in izziva vprašanje, zakaj so svojčas utonila v pozabo in ali lahko danes ustrezneje razumemo njihovo nekdanjo vlogo. Naraščanje podatkov zadeva tudi trenutno literarno produkcijo, ki se je zelo razmahnila in s tradicionalnimi metodami ni več obvladljiva.

Druga sprememba je kontekstualizacija literarnih dejstev. Fantazma avtonomne literature, ki se podvaja v fantazmi avtonomne literarne vede (obe sta bili mogoči le ob redukciji literarnovednega interesa na zgolj eno komponento, to je besedilo, in zgolj eno funkcijo besedila, to je estetsko), se je umaknila potrebi po kompleksnejšem razumevanju literature. Družbena vpetost literature ni za slovensko literarno vedo sicer nič novega, sveže pa je prepričanje, da pojma slovenske književnosti ni smiselno omejevati na t. i. izvorno književnost oz. književnost v slovenščini (torej z vključevanjem prevodov), ampak da je z bralskega stališča pomembna tudi književnost v drugih jezikih, ki je bila predmet literarnega konzuma na tem prostoru in je tu tudi nastajala. Dosledno upoštevanje tega spoznanja bi pomenilo, da k sodelovanju v tematski številki povabimo tudi predstavnike drugih filologij na Slovenskem, ki bi prispevali pogled na raziskave nemške, latinske, angleške ... književnosti pri nas. Ker bi bila taka razširitev predmetnega področja v okviru tematske številke težko izvedljiva in ker se je ne glede na to, da je na popularnem nivoju prilaščanje neslovensko pišočih avtorjev, kot so Louis Adamič, Alma Karlin, Ana Wambrechtsamer, Maja Haderlap, samoumevno, vendarle zdela preveč radikalna, se je načrt zadovoljil s simboličnim zastopstvom v obliki pregleda primerjalnoknjiževnih in germanističnih študij na Slovenskem, katerih neobhodna specifičnost je prav upoštevanje konteksta slovenske književnosti; nazadnje se je moral odpovedati tudi temu.

Tretjo spremembo je prinesla demokratizacija stroke, kar pomeni relativizacijo avtoritativnih ekspertnih stališč in odločitev v korist pravice slehernega zainteresiranega in kulturno kompetentnega posameznika, da sodeluje pri oblikovanju predmetnega področja. Slovenska literarna veda z izjemo študentskih projektov na Wikipediji in Wikiviru s tem še nima veliko izkušenj, spletna poročila ameriškega akademskega zgodovinopisja (*Writing History in the Digital Age*, ur. Jack Dougherty in Kristen Nawrotzki, 2012) pa napovedujejo največje premike prav tu.

V metodološkem poglavju tematske številke sta bila predvidena pregled literarnoteoretskih prizadevanj v slovenski literarni vedi zadnjega časa (ki je po sili razmer izostal) in refleksija možnosti velikih kolektivnih literarnozgodovinskih podjetij (Miran Hladnik), v skladu z izhodiščno konstatacijo paradigmatškega preobrata v stroki pa je bila posebna pozornost posvečena bibliografskim popisom (Gregor Kocijan) in empiričnim raziskavam (Urška Perenič), ki jim pripisujemo dominantno vlogo; refleksija njihovega teoretskega ozadja do neke mere kompenzira odsotnost samostojnega preglednega metodološkega oz. teoretskega članka.

Za naslednjo podobno priložnost se bo treba lotiti tudi poglavij o infrastrukturi aktualne slovenske literarne vede: podatkovnih zbirk, akademskih raziskovalnih in izobraževalnih inštitucij doma in na univerzah v tujini, strokovne periodike, zbornikov, knjižnih zbirk, raziskovalnih projektov in spletne komunikacije, povezanosti stroke skozi analizo citatov in referenčnih krogov, akademskega pisanja od diplomskih nalog do doktoratov kakor tudi pregleda simbiotičnih razmerij slovenske literarne vede z drugimi disciplinami (sociologijo, zgodovino, etnologijo, jezikoslovjem, teologijo, medicino, pravom, ekonomijo, računalništvom itd.).

Za prevode preglednih znanstvenih razprav v tej tematski številki smo hvaležni Language Services Group z Bowling Green State University.

*Miran Hladnik*

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani